

Нобелівський лауреат

Євген-Зенон Стахів:

«АЛЬБЕРТ ГОР БУВ ДУХОВНИМ КЕРІВНИКОМ МОЄЇ ПРЕМІЇ»

27 лютого – 2 березня 2019 року у Львові побував **Євген-Зенон Стахів** – американський вчений українського походження, директор з міжнародних проектів Інституту водних ресурсів Корпусу інженерів армії США, інженер, доктор наук з водних ресурсів, професор-керівник Інституту географії та екології університету Джона Гопкінса (Балтімор, США), лауреат Нобелівської премії Миру 2007 року.

Народився пан Євген-Зенон у Львові в сім'ї українського підпільника-діяча ОУН **Євгена Павловича Стахіва**.

Приємно, що першою науковою інституцією, яку відомий український вчений відвідав, став наш Західний науковий центр НАН України і МОН України. Директор ЗНЦ **Олег Зинюк** та директор Інституту прикладних проблем механіки і математики ім. Я.С. Підстригача НАН України, голова НТШ в Україні академік НАН України **Роман Кушнір** детально розповіли американському гостеві про Західний науковий центр, а директор Карпатського відділення Інституту геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України член-кореспондент НАН України **Валентин Максимчук** та професор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка **Володимир Кошовий** – про адаптивне управління екосистемами природних заповідних територій в умовах активізації природно-антропогенних чинників на прикладі Стебницького калійного родовища та біорезервату ЮНЕСКО «Шацьке».

Протягом наступних двох днів Євген-Зенон Стахів побував з ознайомчою метою у трьох львівських університетах – Львівському національному університеті ім. Івана Франка, Національному університеті «Львівська політехніка» та Львівському торговельно-економічному університеті.

Мені вдалося побувати у перших двох – і це тема даної розповіді.

**Ректор ЛНУ ім. І. Франка,
професор Володимир Мельник:**

«НАС ВСІХ ЄДНАЄ ЛЮБОВ ДО НАУКИ І УКРАЇНИ»

Спочатку ректор ЛНУ ім. І. Франка прийняв видатного вченого у галузі економіки водних ресурсів Землі у своєму кабінеті. У присутності голови ЗНЦ НАН України і МОН України академіка НАН України **Зіновія Назарчука** і директора цієї ж інституції **Олега Зинюка** та автора цих рядків професор **В. Мельник** розповів детальніше про університет, його наповнення, а також про співпрацю з Академією наук: *«Наш університет має найбільше заяв на вступ. Ми гордимся своїми вченими. Наукова складова... дає підстави стверджувати, що будемо спроможні тісніше співпрацювати з академічними науковцями... Ідуть незворотні процеси – презентація національної самоідентифікації. Треба опиратися на власні сили. Тільки так ми зможемо збудувати «власний будинок». Академік Зіновій Назарчук сконстатував у розмові з гостем про недостатнє фінансування академічної науки.*

Присутнім студентам та викладачам, які заповнили Дзеркальну залу Університету, ширше про наукову постать Євгена-Зенона Стахіва розповіли професор **Володимир Мельник** і професор з Києва **Василь Шендеровський**. А голова НТШ в Україні академік **Роман Кушнір** вручив Є.-З. Стахіву диплом про присвоєння йому звання Почес-

ного члена НТШ. Про те, що *«Львів лежить на головному вододілі – європейському хрестосерді»*, – проінформував аудиторію заслужений професор ЛНУ ім. І. Франка, дійсний член НТШ – географ **Олег Шаблій**.

З посиленою увагою вслухалася студентська молодь, передусім, у подячний виступ Євгена Стахіва, фрагменти якого пропонуємо вашій увазі: *«Дякую ректорові Мельнику за запрошення до Університету. Я чуюся, що я відновлюю український патріотизм, патріотизм наших родичів. (Йдеться про те, що п. Євген-Зенон живе весь час поза Україною, в США, і, за його словами, постійно користується англійською. А тут – відчув себе в патріотичному оточенні. – Б.З.). Дякую п. Кушніру за Почесного члена НТШ. Я співпрацюю з колегами в Америці (УВАН – Українська вільна академія наук). Ви мені виявили велику честь за мій осяг. Я не сподівався. То для мене – велика несподіванка. Я просто хотів поговорити з вами спокійно. Але дякую вам за всі зусилля. Розумію, що багато людей до цього причинилися... Переді мною сидять багато видатних вчених, які мають свої осяги. Можливо, тут сидять майбутні Нобелісти. Я вважаю, що Університет (ЛНУ ім. І. Франка. – Б.З.) і Львівська політехніка кожного року досягають вищого рівня. Думаю, з часом будете мати дуже визначних науковців. Я працюю ціле життя – і в Бангладеш, і по цілому світі. Це було велике досягнення – моя практична праця в світі, щоб підвищити стан людей, стан країни.*

До певної міри, одержання Нобелівської премії – справа удачі: потрапити в потрібне місце і в потрібний час. Багато кому не вдалося. Альберт Гор був духовним керівником моєї премії. Я написав статтю в 2013 році в щотижневнику в Америці про науково-технічні проблеми в Україні. І якраз в галузі хімії розробили Нобелівську премію. Всі три члени – громадяни США – емігрували з інших країн.

Котра країна може вважати своїми Нобелівських лауреатів? Науковці переїжджають з країни в країну: шукають техніку. А я був щасливий, що я – в Америці. І я щасливий, що приїжджаю в Україну... Я вже 70 років в Америці і говорю тільки англійською мовою».

Згодом Євген-Зенон Стахів за допомогою телеекрану інформував присутніх про «Паризьку кліматичну угоду». Спочатку розповів про лауреатів Нобелівської премії, які були з України, потім прокоментував «Інженерські методи практичного водоуправління», а також те, яким є наше майбутнє в науці. А передовсім – про клімат, про можливі варіанти його пом'якшення.

Оскільки біля мене сидів і слухав п. Стахіва професор Олег Шаблій, який добре знається на гідрографії, я попросив пана Олега фахово прокоментувати виступ п. Стахіва.

Коментар заслуженого професора ЛНУ ім. І. Франка **Олега Шаблія**: «Професор (Є.-З. Стахів. – Б.З.) є фахівцем у сфері географії, особливо її галузевої вітки – гідрології, яка зараз перебуває на перетині географії і геофізики. У широкому розумінні гідрологія, вивчаючи гідросферу як складову ландшафтної сфери, входить у систему наук про Землю.

Ученим і практикам управління водними масами доводиться поєднувати три великі і складні підсистеми: власне водоресурси (маси текучої води річкового басейну), інженерні споруди ГЕС (чи – великого водосховища) і створення іригаційних систем. Все це непросто інженерно поєднати. Але водно-енергетично-іригаційна система залишається географічною: вона охоплює одну або й декілька географіч-

них зон і підзон, забезпечує енергетичні і (або) іригаційно-водні потреби регіону, держави і (досить часто) кількох країн. Усе це треба функціонально звести у просторі і часі за допомогою програмно-цільової системи.

Саме таке завдання виконував професор Євгеній-Зенон Стахів у США, Бангладеші, Іраку, Афганістані, Вірменії та Україні. Якщо не буде розроблено комплексної системи природокористування і охорони природи в розрізі ландшафтних одиниць і, особливо, у розрізі басейнів водних річок (Дністер, Тиса, Прип'ять і т.д.), а також – строгого її виконання, то може бути катастрофа. Отут нам би дуже придився досвід проф. Євгена-Зенона Стахіва. Адже він уже брав активну участь у міжнародній програмі дослідження водного басейну Дністра – від його витоків до впадання у Чорне море».

**Ректор НУ «Львівська політехніка»
професор Юрій Бобало:
«ВІТАЮ ПРОФЕСОРА ЄВГЕНА-ЗЕНОНА СТАХІВА!»**

Спілкування Є.-З. Стахіва з політехніками розпочалося після того, як професор Політехніки **Богдан Посацький** розповів присутнім студентам, викладачам та громадським діячам, які завітали на цю зустріч, про Актову залу Політехніки – її італійський ренесанс. Адже автором картин в Актовій залі, що визначають розвиток людської цивілізації, був видатний польський художник кінця XIX ст. **Ян Матейко**.

Потім слово взяв Євген-Зенон Стахів. Науковець, як і в Університеті, говорив у Політехніці про те, як людству пережити глобальне потепління, як готуватися і до похолодання, про те, як оперативно попереджати людей про небезпеку, про ймовірні підтоплення. А опісля на Урочиському засіданні Вченої ради в святковій обстановці пан Євген-Зенон Стахів отримав диплом доктора Honoris

Євген-Зенон і Леся Стахів

Causa. Його вітають: ректор професор **Юрій Бобало**, професор з Києва **Василь Шендеровський**, голова НТШ академік **Роман Кушнір**, від Асоціації випускників «Львівської політехніки» — **Іван Ривак**.

А від імені чоловічої половини аудиторії гарним букетом квітів привітали п. Леся – дружину Євгена-Зенона Стахіва.

Після вручення йому диплому про присвоєння Почесного звання доктора Honoris Causa Євген-Зенон Стахів щиро подякував керівництву Політехніки: *«Я зовсім не приготовлений до такої церемонії. Для мене це велика честь... Це, напевно, більше, аніж Нобелівська премія... Я бачив великий зріз науки в Україні. Україна має великий потенціал через науку. Я бачив, що наука в Україні йде вгору. Займає 13-е місце в світі у сфері інформаційних технологій і кібернетики... Ви мене проїняли! Це для мене – більша гордість!»*

Замість післямови

Для того щоб читачам стало зрозумілим, з чієї ініціативи до львівських науковців завітав Є.-З. Стахів, я звернувся з проханням про коментар до помічника голови Західного наукового центру НАН України і МОН України **Євгена Захарчука**:

– Пане Євгенію! Саме від Вас я почув, що Євген-Зенон Стахів приїжджає до Львова. Я радий, що побував на зустрічах з цим видатним українським вченим, що проживає в США. Прошу сказати, як це починалося? Хто вжив зусиль, аби приїхав до України наш видатний вчений?

– Престижних премій у світі велика кількість, але найбільш авторитетною все ж вважається Нобелівська премія. Нині у списку нобелівських лауреатів орієнтовно 700 імен. Найчастіше відзначалися громадяни США – понад 200 прізвищ. Зазначу, що у даний час лауреати премії Нобеля – це світова інтелектуальна еліта. Важливо, що й видатні люди з України мали можливість відзначитися. У 2015 році Західний науковий центр НАН України і МОН України в дослідницьких і освітніх інституціях мав нагоду й честь приймати лауреата Нобелівської премії з хімії

(1981) **Роалда Гоффмана** (Roald Hoffmann), уродженця м. Золочева Львівської області, громадянина США.

Цьогоріч Львівщина прийняла з візитом лауреата Нобелівської премії миру (2007) **Євгена-Зенона Стахіва**, уродженця Львова, громадянина США. Ініціаторами зазначеного візиту виступили представники Наукового товариства ім. Т. Шевченка, зокрема голова товариства академік **Роман Кушнір** та член товариства **Роман Мелех**. Візит відбувся за організаційної підтримки Львівської ОДА, зокрема департаменту освіти і науки Львівської ОДА.

Із шановним лауреатом Нобелівської премії миру професором Стахівим Є.-З. мав можливість особисто познайомитись і спілкуватись і я. Людина широкої ерудиції, він щиро вболіває за стан справ і розвиток українського суспільства. З особливою пошаною ставиться до діяльності суспільної патріотичної організації «Пласт».

Під час відвідин однієї з академічних установ Львова та при обговоренні окремих актуальних проблем розвитку науки, я звернувся до пана Є.-З. Стахіва:

– Професоре, Ваші відвідини важливі та значимі для нас, представників української науки, і щиро вдячні за це.

Почув від професора щиро й коротку відповідь:

– Останнім аргументом на користь поїздки було висловлювання моєї дружини: *«Ти мусиш поїхати. Тебе в Україні чекають...»*. І ось я тут. І я тепер розумію, що моя підтримка дійсно важлива для вас.

Пане Богдане, маємо значну кількість високодостойних інтелектуалів, котрі є елітою світового соціуму. І мусимо через просвітництво ознайомлювати сучасну молодь із нобелівським рухом, до якого безпосередньо причетна й Україна, як видатним феноменом людської геніальності, що розвивається й благодійно впливає на суспільний прогрес. ■

Підготував **Богдан Залізняк**,
керівник прес-центру
наукової журналістики
Західного наукового центру
НАН України і МОН України,
член НСПУ і НСЖУ,
м. Львів

Пам'ятна світлина про зустріч із Нобелівським лауреатом Є.-З. Стахівим у холі Національного університету «Львівська політехніка»